

Jézussal az úton 6
Igaz ember volt! (Lk 23,44-49)

Olyan társadalomban, amely a halottait – szinte szégyenlősen! – hűtőházakba vagy krematóriumi raktárakba tünteti el szélesebben, valóságos kortévesztésnek (anakronizmusnak) tűnik, ha mi nagypénteken a kereszten szenvedő Jézus „szemlélésére“ biztatunk. Kinek menne ma még a fejébe, hogy e g y valakinek a halála olyan fontos lenne, amikor a járvány naponként százezrek halálát követeli meg? S milyen logikai csavarral lehet még azt bizonyítani akarni, hogy ennek az egynek a kínhalála még javunkat is szolgálná? Ám a kereszténység legmélyebb gyökerei oda nyúlnak le, ahol a halál és a feltámadás, a szenvedés és a megváltás elválaszthatatlanul fonódnak össze. Nélkülük a kereszténységünk pusztán moralizáló szolgáltató cég lenne, egy a korok változásainak alávetett vállalkozás. Ugyanakkor elismerjük, hogy egy haldokló vagy megkínzott látása lelki teherré válhat. Sose felejtsem el, milyen megdöbbenést váltott ki belőlem annak idején egyik professzorom kijelentése, amely szerint senki nem lehet hiteles igehirdető, aki nem mélyed bele naponként Jézus szenvedése szemlélésébe...

Ma arról gondolkozzunk el, hogy milyen hatással volt a keresztre-feszítés az első „szemlélőkre“?

1.

Az evangelisták megegyeznek abban, hogy Jézus halál óráján a templom kárpitja kettéhasadt. Arról a függönyről van szó, amely a jeruzsálemi templom, az egy igaz Isten központi szentélye legbelsejét, a „szentek szentjét“ zárta el a külvilágtól. Mögötte őrizték a szövetség ládájában a mózesi törvénytáblákat, s mögé kizárólag a főpaprak volt szabad évenként egyszer belépnie. Megoszlanak arról a vélemények, hogy ez a kettéhasadás mit jelenthet? A Zsidókhöz írt levél úgy véli, hogy ez a kárpit csupán emberkéz alkotta szentélyt takart. Jézus a halálával nem ebbe ment be, hanem magába a mennybe „hogymost megjelenjen Isten színe előtt értünk“ (Zsid 9,24). A kárpit eddig megfelelt a feladatának, de Krisztus halála óta most már nincs rá szükség. Mások arra hivatkoznak, hogy ezzel a szakadással a szentek szentjének zártsága megszűnt, a kegyelem trónjához az utat a megfeszített tette szabaddá.

Lukács a természet reakcióját is megemlíti: „A nap elhomályosodott és sötétség lett az egész földön“. Valószínűleg alig is lehet itt napfogyatkozásra gondolni, inkább arra az ellentétre, amely a tenger lecsendesítésének jelenetét ellenjelezné. Ott Jézus egy szavára engedelmeskedtek a természet erői, most ugyanezek a sötétséggel gyászolják Urukát. De utalás lehet arra is, hogy azt, aki világosságot hozott erre a világra, azt most a sötétség maga fedi be, s ez Isten haragjának jele. A megígért, felhőkön megjelenő diadalmas Emberfia helyett mégis csak a halál győzött – az emberi gonoszságnak köszönhetően. Nagy ok ez a gyászra!

Valahogy ennek mentén nőtt meg nálunk is a nagypéntek jelentősége. Ahol én nőttem fel, valóságos főünneppé lett, sok sirató, jajveszékelő énekkel, munkától és vigalmaktól való teljes tartózkodással, merev passió-hallgatással. Ez a szomorúság, a csüggedt reménység kilátástalan ünnepe. Jogtalanul, mert Jézus ugyan nyomatékosan beszélt küszöbön álló szenvedéséről, megkínzásáról, de nem felejtette el hozzátenni az örömhírt a feltámadásáról sem! Kár lenne, ha idén, amikor a politika készül számunkra lehetetlenné tenni Jézus halálának méltó megünneplését, engednénk a csábításnak és pusztán lamentálásba merülne ki az ünneplésünk! Nem a veszteség fölött jajveszékelők ünnepe a nagypéntek, hanem azoké a megérintetteké, akik makacsul kapaszkodnak bele a feltámadásba. Elhomályosulhat a nap, természeti katasztrófák és járványok tehetik nehezzé az életünket, de Isten ennél jobbat ígért nekünk. Nagypénteken is ez a reménységünk.

2.

Elérkezett Jézus földi életének utolsó órája. Talán még leperreg egész életének filmje az emlékezetében. Esetleg az az imádság is, amellyel édesanyja esténként ágyba fektette. Így fakad ki belőle még utolsó lehellete előtt: „Atyám, a te kezedre bízom az én lelkemet“. Ez a zsoltvárs ugyanis az elalvás előtti, megszokott imádság volt, az alvás pedig mintegy elő-próbája a

meghalásnak. Ilyenkor pihen a lélek, amelyet a teremtéskor lehelt belénk az Isten. Ez a Lélek vezette őt, ahogy már fellépése elején elmondta: az Úr Lelke van énrajtam. Most itt az ideje, hogy ezt az őt vezető, erősítő lelket visszaadja annak kezébe, akitől kapta. Imádsága azért most nem más, mint köszönet az őt elevenítőért.

Azért aki azt gondolná, hogy kínjai között megkeseredett és kiábrándult emberről van itt szó, azt meg kell győznie többek között az, hogy a zsoltárverset most még a tőle megszokott, bizalmas megszólítással is bevezeti: Atyám... S ezt jó tudatosítani, hiszen a másik két evangélista úgy tudja, hogy Jézus utolsó órájában egy teljesen más zsoltárverset mondott volna: Én Istenem, én Istenem, mért hagytál el engem? (Zsolt 22,2). Ez pedig inkább panasz, mint egy magát az Istenre rábízó haldokló önmegadása. Ám ebben az esetben sem szabad elfelejtenünk a megszólítást: én Istenem = Atyám, amit nem venne nyelvére egy megsértődött vagy kiábrándult panaszoló.

S amilyen minden pátoszt nélkülöző Jézus utolsó szava, ugyanolyan egyszerűen őszinte az üzenete is. A mennyei Atyához való, jó „átmenet“ – vagy ahogy a régiek szerették nevezni – a boldog halál kulcsa ez: minden vonakodás nélkül teszem le lelkemet az Ő kezébe. Bonhoeffer szavait itt is megszívlelhetjük: „Készen kell lennünk arra, hogy Isten bármikor megszakíthatja életünk fonálát.“ Ezért beszél Pál apostol Krisztusról, mint a halottak zsengejéről (vagy ahogy azt Cserhádi Sándorunk szerette fordítani: „az elhunytak első hajtásáról“) – mert a Jézus halála a mienkének mintegy „prototípusa“. Nagypénteken őt úgy ünnepeľjük, mint aki csak „előrement“ és nekünk szabad őt nyomon követnünk.

Hogy milyen hatást gyakorolt ez az önátadó átmenet a kivégzési osztag római századosára? A hagyomány szerinti Longinus ámuldozva állt be a „pogányoknak“, a világ népeinek abba a sorába, amelyet tulajdonképpen már a napkeleti mágusok nyitottak meg Jézus születésekor: „...eljöttünk, hogy imádjuk őt“ – így okolták meg annak idején a bölcsek a jövetelüket. Longinus pedig őket igazolta és a látottak hatására dicsőítette Istent. Ami nem jelent kevesebbet, mint a pogány világ elismerő bizonyoságtételét: „Ez az ember valóban igaz volt“.

A történelem tanúsítja, hogy a századok során sem szakadt meg azok lánc, akiket Jézus szenvedésének és halálának szemlélése ugyanarra a meggyőződésre vezetett, mint a rómaiakat. Mert amikor Pál apostol éppen a „keresztről való beszéddel“ fordult a pogány népekhez, akkor látszott, hogy szárba szökken a bölcsek és Longinus vetése: megszületett a Jézus Krisztust Urának vallók világot átfogó közössége.

Egy ponton azonban mégiscsak átvett valamit az Ószövetség világából: a megfeszített Jézust igazán látta. A mi szürkén hangzó „igaz“ szavunkon messze túl menő tartalma van ennek az Ószövetségben. Mivel csak Isten igaz a szó teljes értelmében, de a vele élők részesedhetnek ebben az Ő igazságában. S akkor ez kitüntető cím, amelyet akár Noé, akár Dávid, akárki más megkaphat. De ezek közül is kiemelkedik az az Isten Szolgája, aki nem csak maga igaz, hanem „sokakat tesz igazzá“ és hordozza bűneinket, – ahogy azt a prófétánál olvassuk (Ézs 53,11).

Ebben az értelemben tehát Lukács sem mondott mást evangélista társainál, akik szerint ez volt Longinus vallomása: Bizony, ez az Isten Fia volt.

3.

Lukács nem tud arról, hogy Jézust tanítványai elkisérték volna a megfeszítése helyéig. Valószínűleg Uruk gecsemáni gyötrődéséig még kitarítottak mellette, bár ott is inkább elaludtak, semmint szolidárisak lettek volna a vért verejtékezővel (Lk 22,45) – de a fájdalmas útján hiába keresnénk őket. Bizonyára annyira erőt vett rajtuk a szomorúság Uruk sorsa miatt, hogy őt keresztben függve nem tudták volna „elviselni“. Mindenesetre feltűnik, hogy amikor Lukács megírta második könyvét, az Apostoli Cselekedetek-et, mintha annak elején úgy tudósítana, hogy a tanítványi kör, most már újrarendeződve és kiegészülve, a Feltámadott új csapata lenne.

Ellenben arról hallunk, hogy „erre a látnivalóra egész sokaság verődött össze“. Bár tudjuk, hogy az evangélista kedvenc szavai közé tartozik a „sokaság“, mégis lehetséges, hogy a keresztre feszítés tényleg olyan látványos volt, amelyen a köznép igyekezett „részt venni“. Ahogy az eredeti ige mondja: egyszerűen ott kellett lenni. Ezeket az összeverődötteket nem szabad lebecsülnünk, mert Lukács külön figyelemben részesíti őket. Megjegyzi, hogy „a nép ott állt és nézte“. S akkor

látnia kellett az Atyjához imádkozó, majd lelkét annak kezébe ajánló meghalót és hallania kellett annak kiáltását is: „Atyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudják mit cselekszenek“, no meg azt, ahogy a katonák sorsvetéssel osztozkodnak a ruháin. S a hatás ereje alatt a sokaság „mellét verve hazatért.“ Károli Bibliánk még megtérésről beszélt, de valószínűbb, hogy Lukács itt egyszerűen a tömeg feloszlásáról akart tudósítani. Mindenesetre ez a hazamenet „mellét verve“ történt, ami nem jelent kevesebbet, mint hogy a látvány hatására megsejtettek valamit abból, amit ők az eljövendő Messiástól vártak. Ennek beteljesedéséhez fontos a gyász jele, a mellverés, mint méltó előkészület.

Közülük még egy valószínűleg kisebb csoportot külön említ meg Lukács: a megfeszített „ismerőseit“ és a „Galileától fogva őt kísérő asszonyokét“. Őket már korábban név szerint is felsorolta (8,1-3) és ők nem azonosak a jeruzsálemi sirató asszonyokkal (Lk 23,27). Bár távolról figyelték az eseményeket, de talán éppen közülük valók lehettek azok is, akik „megnézték később a sírboltot, majd a hét első napján kora reggel vitték sírjához az elkészített illatszereket“ (Lk 24,1).

Lukács tudósítását olvasva, szinte az az érzésünk, mintha csokorba kötötte volna a megfeszítés tényével szembesülés lehetséges példáit. Ma is értetlenül lehet csupán „állni és nézni“ a megfoghatatlan előtt. Akár sajnálkozás is vezethet kételkedő megvetéshez. De lehet annyira a hatása alá kerülni, hogy mellverés lesz belőle, valahogy így: „Én, én okoztam minden szenvedésed/ Bűneim vittek keresztfára téged/ Mindazt, mit Jézus, eltűrtél helyettem/ Én érdemeltem“. Mert beláttam, hogy mindez értem, értünk történt, ahogy azt a reformátorok mindig is hangsúlyozták. És szabad azzal a reménységgel „hazatérni“, ahogy azt Munkácsy látta: az ő „Golgotá-ján“ messze kimagaslik a kereszten függő szenvedő Istenszolga, de a kép bal oldalán ülő lovas arca teljesen azonos az övével. Mert nem más ő, mint a halálon és feltámadáson átment, egykor újra visszajövő „Királyok királya és uraknak ura“ (Jel 19,11-16).

A szomorú látványosságot felülírja Isten, aki nem hagyta sírban a Fiát, hanem feltámasztotta halottaiból. Akinek utolsó szava nem a halált harangozza be, hanem a feltámadást. Ámen

Gémes István